

עדכון דו-שבועי על מצב המלחמה: 29/11/2023
מלחמת ישראל-חמאס היום ה-53: עסקת החטופים
הדילמה של מקבלי ההחלטות בישראל והשפעתה על חידוש הלחימה

עודכן לאחרונה ב-8 בדצמבר 2023

חמאס משחרר חטופים ישראלים (משמאל ובמרכז); אסירים פלסטינים חוגגים את שחרורם בערי מגוריהם תוך שהם מנופפים בדגלי חמאס

העסקה

ב-24 בנובמבר הגיעו ישראל וחמאס להסכם בדבר הפסקת אש זמנית, או מסגרת מוסכמת להפוגה בלחימה, אשר הושג בתיווכן של קטאר, מצרים וארה"ב. העסקה כללה את שחרורם של כ-50 חטופים ישראלים בתמורה למחבלים פלסטינים שהיו כלואים בבתי כלא בישראל עקב ביצוע פעולות טרור נגד אזרחים וחיילים. הצדדים גילו נכונות להארכת ההפוגה הזמנית בתמורה לשחרורם של חטופים ישראלים נוספים ומחבלים פלסטינים נוספים הכלואים בישראל. בנוסף הסכימה ישראל לאפשר הכנסה של ציוד הומניטרי לרצועת עזה, כולל מזון, מים, תרופות ודלק. על תושבי עזה נאסר באיסור חמור לנוע בחזרה לצפון הרצועה, אזור ממנו הונחו כמיליון תושבים להתפנות.

המחבלים הפלסטינים הכלואים, אשר כללו בעיקר נשים וקטינים אשר לא הורשעו ברצח אלא בעבירות חמורות כגון ניסיון לרצח וביצוע פעולות טרור, לרבות פציעה חמורה של ישראלים, היוו חלק מן העסקה. היחס עליו הוסכם היה 3 אסירים פלסטינים תמורת חטוף ישראלי אחד. שחרור החטופים התרחש

בארבע פעימות עוקבות, בין 24 ל-27 בנובמבר, לפי לוחות זמנים ספציפיים לכל אורך שעות היממה.

בנוסף, הושג הסכם נפרד לגבי אזרחים תאילנדים בין ממשלת תאילנד ואיראן, אשר חמאס נתון להשפעתה. בסך הכל, מתוך 237 החטופים שישראל סבורה כי הם בחיים, שוחררו 112 במסגרת העסקה. 80 מהם ישראלים והיתר אזרחים זרים, בעיקר תאילנדים אשר שוחררו כחלק מהסכם נפרד בין בנגקוק וטהראן. שלושה אזרחים רוסים שוחררו כמחווה מצד חמאס לקרמלין ולא נכללו בעסקה הראשונית, אף על פי שמאוחר יותר הם נכללו על ידי חמאס במכסה היומית.

135 חטופים, ביניהם 130 ישראלים ו-11 בעלי אזרחות זרה, נמצאים עדיין בשבי חמאס - 116 גברים ו-19 נשים. הפסקת האש קרסה ביום שישי, 1 בדצמבר, והלחימה התחדשה.

ההסכם הראשוני כלל אפשרות להארכה של יומיים נוספים, אשר בכל אחד מהם אמורים היו להשתחרר 10 חטופים ישראלים נוספים. התנאים כללו עצירה מלאה של הפעולות של

בעקבות השחרור

עם שחרורם, עברו החטופים בדיקות רפואיות בבתי חולים בישראל. מצבם הבריאותי של רובם היה טוב למדי, אם כי חלקם סבל מירידה משמעותית במשקל עקב תזונה לקויה. למרבה הצער, אחת החטופות ששחררו, אישה בת 84, אושפזה בבית חולים בישראל במצב קריטי, מכיוון שלא קיבלה את התרופות להן היתה זקוקה בעת שהותה בשבי. חמאס לא אפשר לצלב האדום לבקר את החטופים.

לאחר שחרורם נמנעו מרבית החטופים מלשתף באופן פומבי פרטים אודות תנאי שביים. אולם, אחת החטופות ששחררו, רות מונדר בת ה-78, ציינה את העדרם של תנאים ראויים לשינה, וכי חלק מן החטופים נאלצו לישון על כיסאות או ספסלים עקב מחסור במזרנים. לפי תיאור אחר מפי דודתו של החטוף איתן יהלומי בן ה-12, מחבלי חמאס הקרינו לילדים החטופים סרטונים בעלי תוכן קשה במהלך שביים, ואיימו לירות בילדים שבכו. כאשר החטופים הובאו בתחילה לעזה, הם ספגו מכות מידי אזרחים עזתיים.

חטופים אחרים תיארו תנאי מחייה נוראיים, ביניהם מחסור במזון ומצב של כמעט הרעבה. הם סיפרו כי עברו התעללות מינית, השפלה והתעללות פסיכולוגית קשה. אחד מהם סיפר כיצד אנשי חמאס ניסו לשכנע אותם שישראל אינה קיימת עוד. אחרים היו עדים למותם של חטופים אחרים, דוגמת אריה זלמנוביץ' בן ה-85. החטופים ששבו לארץ סיפקו מידע למשפחותיהם של חטופים אחרים אשר הוחזקו עמם, בין היתר אודות מצבם הבריאותי ואודות עצם השאלה אם הם עודם בחיים. הם אמרו כי "הנשמה שלהם נמצאת עדיין בעזה" וכי הם סובלים ממועקה נפשית חמורה ומפוסט-טראומה עקב ההתעללות המינית וההרעבה, ולדברי בני משפחותיהם, "עקבות השבי ניכרו עליהם".

החטופים אשר הובלו על ידי חמאס לנקודת המפגש עם הצלב האדום תועדו בסרטונים, בהם נראו המוני אזרחים עזתיים מקיפים ומצלמים אותם באמצעות טלפונים. הם לעגו והריעו בעת שהחטופים הובלו על ידי חמאס

הצבאיות, הגבלת התנועה האווירית הישראלית מעל רצועת עזה למשך שש שעות מדי יום, ואיסור נוכחות כלי טיס ישראליים מעל לדרום הרצועה, אליה עברה הנהגת חמאס בעקבות הפעילות הישראלית בצפון הרצועה. כמו כן, העסקה כללה הגדלה של הסיוע ההומניטרי ומשלוחי הדלק, באמצעות 200 משאיות אשר ייכנסו לרצועת עזה דרך מעבר רפיח מדי יום. ביממה האחרונה להפסקת אש, אשר הופרה עקב ירי רקטות לישראל על ידי חמאס, שוחררו שמונה חטופים במקום עשרה.

הדובר העיקרי בזכות יישום העסקה בזירה הבינלאומית היה שר החוץ הקטרי, אשר שימש כנותן החסות הראשי למגעים. החטופים ששוחררו כללו בעיקר נשים וילדים. חמאס לא קיים את העיקרון המוסכם של הימנעות מהפרדה בין בני משפחה. חמאס העביר לממשלת ישראל את רשימת החטופים יום אחד טרם שחרורם ושמר בידיה את השליטה על התהליך.

עם זאת, יישום העסקה נתקל במכשולים. שחרור החטופים ביום השני, אשר תוכנן לשעה 18:00, התבצע בשעה מאוחרת הרבה יותר, בסביבות 22:30, והחטופים חצו את הגבול לשטח ישראל דקות טרם פקיעת המועד האחרון אשר הוקצב על ידי ישראל, בשעה חצות.

התנהלותו של חמאס במהלך האירוע היוותה חלק מן המלחמה הפסיכולוגית של הארגון נגד ישראל. חמאס טען כי ישראל הפרה את ההסכם ולפרקים סיכן את עצם קיומה של העסקה. יש לציין כי הארגון שחרר מספר חטופים ללא בני משפחותיהם, בניגוד למוסכם, בטענה כי לא ניתן היה לאתרם, והציע להחליפם בנשים מבוגרות. חמאס ארגן מיצג פומבי במהלך שחרור החטופים, אשר הוצעו יד ביד והונחו לנופף לשלום לשוביהם בעת שעלו לרכבי הצלב האדום. השובים צעדו יד ביד עם הילדים החטופים, בניסיון ליצור לעצמם תדמית אנושית אל מול כלי התקשורת. מאוחר יותר סיפרו החטופים המשוחררים כי אנשי חמאס הנחו אותם כיצד להתנהג מול המצלמות.

בצעד חריג הצהיר ארגון חיזבאללה באופן עצמאי כי אף הוא מחויב להפסקת האש. צעד זה יכול להעיד על האינטרס של חיזבאללה למצוא דרך לרדת מהעץ ולהימנע ממחויבות להעצמת העימות בין ישראל ולבנון, יתכן מכיוון שהארגון חש מורתע מפני התנגשות בהיקף מלא עם ישראל. בד בבד הכריזו החותמים על כוונתם להמשיך במתקפותיהם על ישראל והצהירו כי לא יקיימו את הסכם הפסקת האש.

השלכות העסקה עבור ישראל

המנהיגות הישראלית מצאה עצמה דנה ביתרונות ובחסרונות של עסקה זו, ומספר מגבלות ושיקולים עיצבו את החלטתה הסופית.

יתרונות: השיקול הברור ביותר בעד עסקה זו, הוא מחויבותה של ישראל כמדינה לחזרתם בבטחה של אזרחיה, תוך קידוש ערך החיים. בנוסף, סוגיית החטופים נותרת בגדר פצע פתוח בקרב החברה הישראלית, והרגישות המתלווה אליה מאיימת לערער את נכונותו של הציבור לתמוך בממשלה במלחמה זו. הידיעה כי ישראלים, ביניהם אזרחים רבים, הוחזקו בתנאים קשים ותחת איום, אם כי בחיים, ממלאת תפקיד מרכזי בהחלטה לספוג מכה קלה בהתקדמותה הבלתי מופרעת של הלחימה על מנת להפחית מעוצמתה של בעיה זו.

מעבר לכך, מוכנותה של ישראל להפוגה ההומניטרית סייעה להבטיח את המשך התמיכה האמריקנית בחידוש הפעילות הצבאית במטרה להביס את חמאס בעזה לאחר ההפוגה. תמיכה זו הופכת חשובה עוד יותר, ככל שהממשל האמריקני נתון ללחצים ודורש מישראל להימנע מפינוי אזרחים מאזור הלחימה במסגרת הרחבת הפעילות הצבאית לחלקה הדרומי של רצועת עזה.

חסרונות: עם זאת, עסקה זו אינה נטולת מחיר.

מתן תמריץ לחטיפות עתידיות: מדיניותה המסורתית של ישראל מתנגדת למשא ומתן עם מחבלים, על בסיס ההנחה כי עסקאות

לאחרים כגון כיכר פלסטין בלב עזה, בניסיון ברור מצד חמאס לזכות בתמיכה עממית, תוך שימוש בחטופים ככלי תעמולה. החטופים סיפרו על חששם כי ההמון יבצע בהם ליני' בעודם בדרך.

האסירים הפלסטינים ששחררו זכו לקבלת פנים של גיבורים ולדברי הלל מצד תומכי חמאס, תוך הנפת דגלים רבים של חמאס ברחבי יהודה ושומרון.

חמאס הפר את הפסקת האש באמצעות פיגוע טרור מאורגן בירושלים, בו קיפחו את חייהם ארבעה אזרחים ביום חמישי, 30 בנובמבר, ושיגור מטח של רקטות לשטח ישראל. ביום שישי הגיבה ישראל בסדרה של תקיפות אוויריות והכריזה על חידוש הפעילות הצבאית בדרום רצועת עזה. כל אלה התרחשו בעת שמזכיר המדינה בלינקן שהה בישראל בביקור דיפלומטי.

בשבת, 2 בדצמבר, אמר בכיר חמאס סלאח אל-עארווי, כי לא תהייה עוד עסקאות לחילופי אסירים במהלך המלחמה וכי לא יתקיים עוד כל משא ומתן לשחרור חטופים. חמאס הקשיח את עמדתו ואת דרישותיו לקראת עסקאות עתידיות והצהיר כי לא ישחרר חטופים נוספים עד אשר ישוחררו כל האסירים הפלסטינים הכלואים בבתי הכלא בישראל. הוא טען כי יתר החטופים הם "חיילים", לרבות גברים ונשים מבוגרים, מכיוון שחלקם משרתים עדיין לכאורה במילואים. טענה זו אינה עולה בקנה אחד עם העובדה כי חמאס מחזיק עדיין בשבי את שני ילדיה הצעירים של משפחת ביבס ואנשים מבוגרים אשר עברו מזמן את הגיל המרבי עבור שירות מילואים.

ההשפעה האזורית

בימים הראשונים להפסקת האש הפסיקו חמאס וחיזבאללה את פעולותיהם הצבאיות. עם זאת, ב-28 בנובמבר דיווח צה"ל על שלושה אירועים של פיצוץ מטעני נפץ מאולתרים בשתי תקריות שונות בקרבת חיילי צה"ל. מספר חיילים נפצעו פצעים קלים וצה"ל הגיב על התקריות.

נגד הרעיון, לפיו בעוד שמספר ישראלים ישוחררו, הרי שאחרים יהפכו לקורבנותיהם של אלה אשר נכלאו מלכתחילה בעוון ניסיון לרצח, וצפויים להמשיך בדרכם של קודמיהם.

○ **מתן אפשרות לחמאס להתארגן ולהתחמש מחדש:** חמאס החזיק בחטופים בדיוק על מנת להשיג **מנוף לחץ** זה, המאפשר לו למצב את עצמו בעמדה טובה יותר לקראת המשך המלחמה עם ישראל. ההפוגה זכתה לביקורת עקב חלון ההזדמנויות שהיא העניקה לחמאס על מנת להתארגן מחדש, הן בצפונה והן בדרומה של רצועת עזה.

○ **פגיעה במוטיבציה של ישראל לחדש את המלחמה לאחר ההפוגה:** החשש העיקרי אותו הביעו מתנגדי העסקה היה הלחץ הבינלאומי על ישראל לנצל את ההפוגה על מנת לעצור את המלחמה לחלוטין. היו דיווחים לפיהם חמאס הציע כבר את שחרורם של כל החטופים תמורת סיום המלחמה, הצעה אשר נדחתה על הסף על ידי ישראל. סירוב זה בא על רקע הדיווחים שארה"ב הפעילה לחץ על ישראל לסכן את מטרות המלחמה שלה ולשאוף להפסקת אש קבועה, לצד בקשתו של נשיא צרפת מקרון מישראל להכריז על הפסקת אש כזו. ההנהגה הישראלית הדגישה, כי עם סיומה של ההפוגה המלחמה תימשך. הממשלה החליטה להגביל את הארכת ההפוגה ל-10 ימים ולהימנע ממתן אפשרות לחמאס להכתיב תנאים ו"למסמס" את המשך המלחמה. צה"ל אף הוא הכריז על תוכניותיו המבצעיות עבור חלקים נוספים בצפון הרצועה, וכן בחלקה הדרומי, תוך שהוא מדגיש כי כוחותיו מוכנים להמשיך במלחמה ולהשיג את מטרותיה עם סיום ההפוגה.

חילופים הכוללות אסירים ובני ערובה תהווה תמריץ למעשי חטיפה בעתיד. אף על פי כן, ישראל הסכימה בעבר למספר עסקאות חילופין, כגון עסקת גלעד שליט ב-2011, במסגרתה שוחררו 1,027 מחבלים תמורת חייל ישראל אחד; עסקת גיבריל ב-1985, במסגרתה שוחררו שלושה שבויים ישראלים בתמורה ל-1,151 אסירים; ועסקאות נוספות.

○ **חיזוק חמאס בזירה הפלסטינית, בעיקר באזורים הנשלטים על ידי הרשות הפלסטינית,** ובעולם הערבי והאסלאמי.

○ **שיפור מנופי הלחץ של ישראל באמצעות הפעלת לחץ רב יותר על חמאס:** היו שביקרו עסקה זו בטענה כי היא מוקדמת מדי, וכי המשך התמרון הצבאי בעזה ישפר את מנופי הלחץ של ישראל על חמאס, יפחית את המחיר ויאלץ את חמאס לשחרר חטופים רבים יותר בתמורה לפחות אסירים ודלק. ראש הממשלה נתניהו ואחרים בהנהגה הישראלית התעקשו, כי התערבותו של נשיא ארה"ב בייזן והלחץ הצבאי הישראלי הבלתי פוסק על חמאס הפחיתו במידה ניכרת את המחיר ההתחלתי שדרש חמאס.

○ **רצידיביזם:** אסירים פלסטינים משוחררים, ובייחוד אלה המשוחררים לשטחי יהודה ושומרון, נוטים לרצידיביזם, או לחזרה לדרך הטרור. לפי ההערכות, מאות ישראלים נרצחו בידי מחבלים אשר שוחררו בעסקת שליט, ביניהם מנהיג חמאס ברצועת עזה, יחיא סינוואר; אסירים ששוחררו במסגרת עסקת גיבריל, הובילו את האינתיפאדה הראשונה (1987-1989) והאסירים ששוחררו במהלך שנות ה-90 הובילו את האינתיפאדה השנייה (2000-2005). הורים שכולים מחו בתקיפות

מימין: אוהד מונדר (11) מגיע למרכז הרפואי שניידר במסוק (דובר צה"ל) משמאל: יוני אשר מתאחד מחדש עם רעייתו דורון ובנותיו רז (4) ואביב (2.5), ששוחררו מן השבי (דובר המרכז הרפואי שניידר)

משמאל: החטופה הישראלית יפה אדר עם שחרורה (דובר צה"ל) במרכז, מימין: חטופים ישראלים מועברים מידי מחבלי חמאס לידי נציגי הצלב האדום

החטופה הישראלית בת ה-5 אמיליה אלוני מתאחדת מחדש עם משפחתה (דובר המרכז הרפואי שניידר)

חטופים ישראלים מוצעדים על ידי חמאס ככלי תעמולה בעת העברתם לידי נציגי הצלב האדום, אל מול המוני אזרחים עזתים שהתאספו כדי ללעוג להם

